

Közép-európai közvélemény:

Vélemények az állampolgárok saját
anyagi és az ország gazdasági
helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

A Central European Opinion Research Group
(CEORG) havi rendszeres közvéleménykutatása

1999. július

CEORG – Central European Opinion Research Group

A Közép-Európai Közvéleménykutató Társulás (Central European Opinion Research Group, CEORG) három közép-kelet-európai ország, Csehország, Magyarország és Lengyelország egy-egy, társadalom- és közvéleménykutatással foglalkozó intézetének közös vállalkozása. A közös intézmény 1999. január 1. óta működik. Alapítói:

IVVM – Institut pro výzkum veřejného mínění (Csehország)

TÁRKI – Társadalomkutatási Intézet Rt. (Magyarország)

CBOS – Centrum Badania Opinii Społecznej (Lengyelország)

Az együttműködés keretén belül minden hónapban egy, a három országban azonosan megfogalmazott, négy-öt kérdésből álló blokk kerül az Omnibusz kérdőívekre. A kérdések minden hónapban egyetlen témára vonatkoznak. A témák között találunk olyanokat, melyek periódikusan, féléves vagy éves gyakorisággal megkérdezésre kerülnek. Így félévente mindhárom országban, a felnőttkorú lakosságot reprezentáló minta tagjait arra kérjük, értékeljék saját anyagi helyzetüket és az ország gazdasági állapotát, illetve megkérdezzük őket várakozásaikról is ezen a két területen. Ezzel egyidőben azt is tudakoljuk, miként vélekednek saját országuk kormányának és az ellenzéknek a legutóbbi parlamenti választások óta eltelt időszakban kifejtett tevékenységéről, valamint a demokrácia állapotáról. Éves gyakorisággal érdeklődünk a három ország lakosainak a NATO-tagsággal és az európai uniós csatlakozással kapcsolatos véleményéről. A nem állandó kérdések között a legkülönbözőbb, a társadalomkutatás szempontjából releváns témakörök szerepelnek. Az ily módon rendelkezésre álló adatok alapján gyorsjelentések és publikációk készülnek.

Az adatfelvételtől

Az adatfelvétel mindhárom országban személyes megkérdezés révén, az egyes országok felnőttkorú lakosságát nem, életkor, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentáló mintán készül. A mintanagyság Csehországban 1000-, Magyarországon 1500-, Lengyelországban 1100 fős. Az adatok elemzéséből minden hónapban gyorsjelentés készül.

Vélemények az állampolgárok saját anyagi és az ország gazdasági helyzetéről, a jövőbeli kilátásokról

Ahogy minden hónapban, úgy júliusban is kíváncsiak voltunk arra, hogy az állampolgárok miként értékelik saját anyagi helyzetüket és milyen kilátásokkal néznek jövőjük elébe. Megkérdeztük továbbá őket arról is, hogy miként vélekednek az ország gazdasági helyzetéről és milyen várakozásaik vannak a kérdéses időpontját követő egy évre vonatkozóan. Mind a négy kérdéshez egy-egy ötfokú értékelési skálát mellékelünk. Az elemzés során elsősorban az átlagértékekre támaszkodunk. A magyarországi adatfelvétellel egyidőben Csehországban és Lengyelországban is készült felmérés, mely tartalmazta ugyanezeket a kérdéseket. Az elemzés kiter a három kelet-közép-európai ország adatainak összehasonlítására is.

1.1. Szubjektív helyzetértékelés – az állampolgárok anyagi helyzete

A három ország adatainak összehasonlítása azt mutatja, hogy saját jelenlegi anyagi helyzetükkel a magyarok a leginkább elégedetlenek. A határozott választ adók egytizedét sem éri el azok aránya, akik valamilyen mértékben jónak vélik saját helyzetüket, ezzel szemben a csehek 24-, a lengyelek 19%-a vélekedik így. Ezzel együtt mindhárom országban többségben vannak a helyzetükkel elégedetlenek, a legtöbben Magyarországon (36%), a legkevesebben Csehországban (27%).

A saját anyagi helyzettel kapcsolatos várakozások esetében csupán cseh és magyar adatok állnak rendelkezésünkre. Ezekből kiderül, hogy a két ország lakosságán belül hasonló arányt képviselnek az optimisták (Magyarország 18%, Csehország 21%), a magyarok között azonban - statisztikailag alig érzékelhetően, de - valamivel magasabb a pesszimisták aránya (36%, Csehország 33,7%).

Míg a korábbi hónapokban Magyarországon csak kis mértékű, és inkább hullámozó változásokat észlelhettünk az állampolgárok saját anyagi helyzetükre vonatkozó értékelésében, addig júniusról júliusra jelentősnek mondható, statisztikailag mindenképpen szignifikáns változás következett be. Amint az az 1.2. számú ábrán is látható, a jelenlegi anyagi helyzet értékelésében enyhe, de jól érzékelhető törés mutatkozik a korábbi csökkenő tendenciában, a jövőre vonatkozó várakozásokban pedig, a korábbi ingadozások amplitúdóját meghaladó pesszimista fordulat állt be.

A válaszadók többsége jelenlegi helyzetét közepesnek ítéli meg (54,6%), egynegyedük azonban azt rossznak (23,9%), egytizedük pedig nagyon rossznak tartja (12,5%). A másik oldalon a helyzetet jónak vagy nagyon jónak értékelők aránya még az egytizedet sem éri el (9,0%). Az ötfokú skálán mért válaszok átlaga 2,60. A feltett kérdésben gyakorlatilag mindenki véleményét nyilvánított, elhanyagolható a határozatlanok vagy a válaszmegtagadók száma.

Az átlagnál elégedettebbek saját anyagi helyzetükkel a férfiak (2,67), a 40 év alattiak (2,70), az érettségizettek (2,81) és a felsőfokú végzettségűek (2,99), a legfelső jövedelmi ötödbe tartozók (2,99) és a vezető, értelmiségi foglalkozásúak (2,94). Egyértelmű tehát, hogy saját helyzetükkel a legiskolázottabbak kevésbé elégedetlenek, és a végzettég erős hatása a többi jellemző esetében is megmutatkozik.

A jövőre vonatkozó várakozások enyhén pesszimisták. A megkérdezettek közel fele (45,7%) nem számít változásra egy éven belül, több, mint egynegyedük (28%) szerint rosszabbul, közel egyötödük szerint pedig jobban fognak élni akkor, mint most. A válaszok átlaga 2,75, és ez lényegesen alacsonyabb, mint júniusban volt (2,86). A határozatlanok, válaszmegtagadók aránya nem éri el az összes megkérdezett egytizedét (7%).

A jövőre vonatkozó várakozások és a szocioökonómiai háttérváltozók kapcsolata hasonló, mint azt a helyzetértékelés esetében tapasztaltuk, ám kevésbé erős annál. Külön is érdemes megemlíteni az iskolai végzettséget. Az érettségizettek (2,95) várakozásai kevésbé pesszimisták, mint a felsőfokú végzettségűeké (2,89). A szakmunkásképzőtt végzetettek várakozásai (2,83) közelebb vannak az iskolázottabbakéhoz, mint az általános iskolát végzettekéhez (2,50). A várakozások kedvezőtlen irányú megváltozása elsősorban a középkorúak, az általános iskolát végzettek, az alkalmazottak és a községekben, valamint a kisvárosokban élők esetében érzékelhető a legerőteljesebben.

1.1. – 1.2. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről közép-kelet-európai összehasonlításban (a határozott választ adók százalékában)

	Jelenlegi anyagi helyzet (%)		
	Csehország	Lengyelország	Magyarország
Nagyon jó	2,1	1,4	0,1
Jó	21,9	17,9	8,9
Nem is jó, nem is rossz	48,9	47,4	54,6
Rossz	21,1	22,7	23,9
Nagyon rossz	5,9	10,6	12,5
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	0,6	0,2	0,4

	Anyagi helyzet egy év múlva (%)		
	Csehország	Lengyelország	Magyarország
Sokkal jobb, mint most	2,8	n.a.	1,0
Jobb, mint most	18,6	n.a.	17,2
Ugyanilyen	44,8	n.a.	45,7
Roszbabb, mint most	26,3	n.a.	27,9
Sokkal rosszabb, mint most	7,4	n.a.	8,1
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>n.a.</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	14,5	n.a.	6,9

*az összes megkérdezett százalékában

1.3. – 1.4. Vélemények az állampolgárok jelenlegi és jövőbeli saját anyagi helyzetéről Magyarországon (öt fokú skálán, a határozott választ adók százalékában: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Jelenlegi anyagi helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	2	0,1
Jó	135	8,9
Nem is jó, nem is rossz	829	54,6
Roszs	363	23,9
Nagyon rossz	190	12,5
<i>Összesen</i>	<i>1518</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,60</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	6	0,4

*az összes megkérdezett százalékában

	Anyagi helyzet egy év múlva	
	N=	%
Nagyon jó	14	1,0
Jó	245	17,2
Nem is jó, nem is rossz	649	45,7
Roszs	395	27,9
Nagyon rossz	115	8,1
<i>Összesen</i>	<i>1418</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,75</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	106	7,0

*az összes megkérdezett százalékában

1.2. Szubjektív helyzetértékelés – az ország gazdasági helyzete

Mindhárom ország lakossága elégedetlenebb saját országának gazdasági helyzetével, mint a sajátjával. Mindhárom országban rendkívül alacsony az ország helyzetét legalább jónak tartók aránya (Lengyelország 10,7%, Csehország 4,5%, Magyarország 3,7%), ugyanakkor nagyon magas az elégedetleneké. Ez esetben azonban, ellentétben a saját helyzet értékelésével, a legkisebb arányban a magyarok bizonyultak elégedetlennek a hármass összehasonlításban. Közöttük a valamilyen mértékben elégedetlenek aránya a lakosságnak éppen felét teszi ki, a lengyelek (57%), de különösen a csehek esetében (72,7%) ez az arány már magasabb.

A magyar állampolgárok az ország jelenlegi gazdasági helyzetét rossznak ítélik meg (2,45), mint az elmúlt hónapban (2,55). Ebben a hónapban a megkérdezettek 3,7%-a véli úgy, hogy a gazdaság helyzete kedvező, többségük, pontosan 50,3%-uk ugyanakkor rossznak vagy nagyon rossznak gondolja azt. A megkérdezettek 46%-a szerint a gazdasági helyzet sem jónak, sem pedig rossznak nem mondható.

Minél fiatalabb és magasabb iskolai végzettségű és jövedelmű valaki, annál nagyobb valószínűséggel értékeli magasabb osztályzatokkal az ország jelenlegi gazdasági

helyzetét. Az átlagnál jobbnak értékelik a gazdaság állapotát a vezető és értelmiségi foglalkozásúak (2,59), valamint a megyeszékhelyeken élők és a fővárosiak (2,51).

A korábbi hónapokkal ellentétben a magyar lakosság júliusban már egyértelműen negatívan ítéli meg az ország gazdaságának jövőjét (2,78). Ugyanakkor még mindig többen vannak olyanok, akik a jelenlegi helyzetet inkább rossznak, a jövőbeli kilátásokat viszont inkább jónak látják. A legtöbben (42,5%) nem számítanak változásra a gazdaság területén, a jövő júliusi helyzetet a jelenleginél jobbnak (21%), illetve rossznak (36,4%) prognosztizálók aránya, a korábbi hónapokkal ellentétben, lényegesen eltér egymástól.

A gazdaság helyzetének alakulásával kapcsolatos várakozások esetében ugyanazt lehet elmondani, mint a saját anyagi helyzet értékelésének elemzésekor: a társadalmi-gazdasági változókkal mutatott kapcsolatok hasonlóak, mint a helyzetértékelés esetében. Az iskolai végzettség szerinti vizsgálat azt mutatja, hogy az előző hónaphoz képest elsősorban a szakmunkásképzőt végzetek esetében következett be jelentős változás. Júniusban várakozásaik nem különbözött statisztikailag az érettségizettek és a diplomások várakozásaitól, júliusban viszont válaszaik átlaga már az általános iskolát végzetek válaszáinak átlagával egyezik meg és lényegesen alacsonyabb, mint az érettségizetteké és a diplomásoké.

1.5. – 1.6. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről közép-európai összehasonlításban (a határozott választ adók százalékában)

	Az ország jelenlegi gazdasági helyzetet (%)		
	Csehország	Lengyelország	Magyarország
Nagyon jó	0,4	0,1	0,1
Jó	4,1	10,6	3,6
Nem is jó, nem is rossz	22,8	32,2	46,0
Roszs	58,9	44,4	41,4
Nagyon rossz	13,8	12,8	8,9
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	2,1	6,7	3,8

	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva (%)		
	Csehország	Lengyelország	Magyarország
Sokkal jobb, mint most	0,2	0,2	0,2
Jobb, mint most	11,4	17,1	19,0
Ugyanilyen	46,3	49,5	38,6
Roszsabb, mint most	37,1	28,3	27,3
Sokkal rosszabb, mint most	4,9	4,9	5,8
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Nem tudja*	8,2	11,6	9,2

*az összes megkérdezett százalékában

1.7. – 1.8. Vélemények az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetéről
 (öt fokú skálán: 1 – nagyon rossz, illetve sokkal rosszabb, mint most; 5 – nagyon jó, illetve sokkal jobb, mint most)

	Az ország jelenlegi gazdasági helyzet	
	N=	%
Nagyon jó	2	0,1
Jó	52	3,6
Nem is jó, nem is rossz	674	46,0
Roszs	608	41,4
Nagyon rossz	131	8,9
<i>Összesen</i>	<i>1466</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,45</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	58	3,8

*az összes megkérdezett százalékában

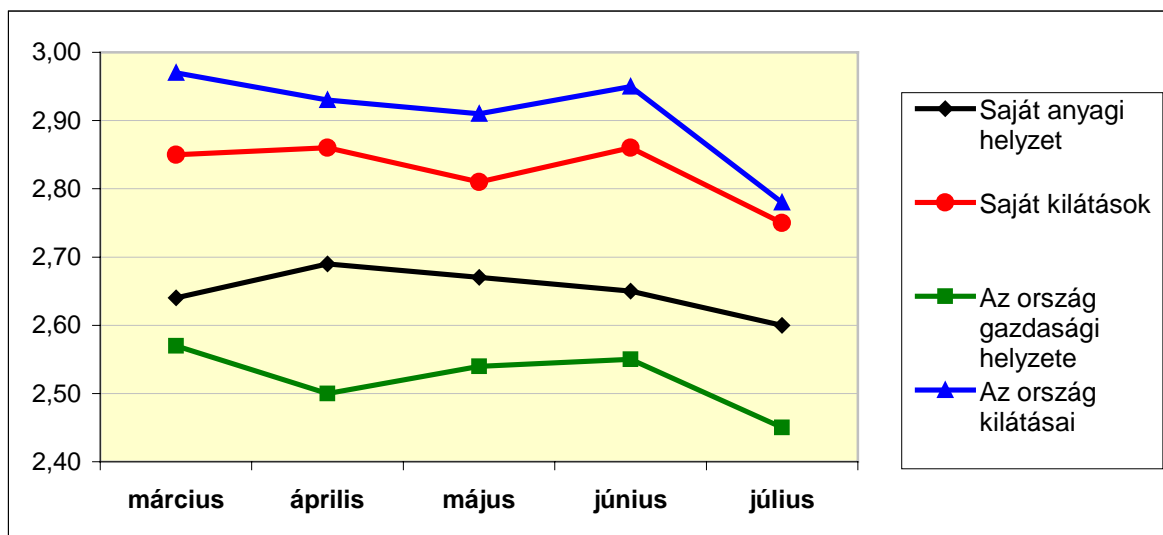
	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva	
	N=	%
Nagyon jó	2	0,2
Jó	289	20,9
Nem is jó, nem is rossz	588	42,5
Roszs	416	30,0
Nagyon rossz	89	6,4
<i>Összesen</i>	<i>1384</i>	<i>100,0</i>
<i>Átlag</i>	<i>2,78</i>	
Nem tudja, nem válaszolt*	140	9,2

*az összes megkérdezett százalékában

1.1. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági

állapotára vonatkozóan - időbeli összehasonlítás

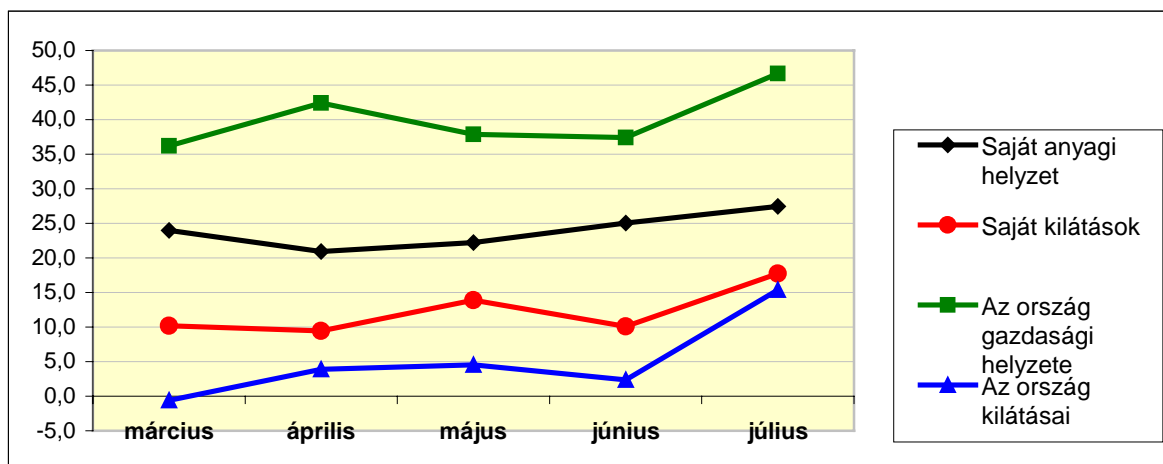
A grafikonon szereplő vonalak az utolsó öt hónap adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban megfogalmazódott negatív és pozitív vélemények érvényes százalékos arányainak különbségeit jelölik (%).

1.2. ábra. A lakosság helyzetértékelése saját anyagi helyzetére és az ország gazdasági

állapotára vonatkozóan – a válaszok átlagainak időbeli összehasonlítása

A grafikonon szereplő vonalak az utolsó öt hónap adatait rendezik idősorosan az adott kérdésben. Az egyes pontok az adott hónapban, egy ötfokú skálán értékelt vélemények átlagát jelölik (1 – nagyon rossz, 5 – nagyon jó).

1.5. Az állampolgárok saját- és az ország helyzetének szubjektív megítélése – társadalmi-gazdasági jellemzők szerinti bontásban

	Jelenlegi anyagi helyzet	Anyagi helyzet egy év múlva	Az ország jelenlegi gazdasági helyzete	Az ország gazdasági helyzete egy év múlva
NEM				
Férfi	2,67	2,82	2,48	2,76
Nő	2,54	2,69	2,42	2,80
<i>Együtt</i>	2,60	2,75	2,45	2,78
<i>N=</i>	1518	1418	1466	1384
ÉLETKOR				
18-39	2,70	3,07	2,48	2,93
40-59	2,52	2,56	2,43	2,68
60-	2,56	2,53	2,41	2,71
<i>együtt</i>	2,60	2,75	2,45	2,79
<i>N=</i>	1516	1416	1464	1382
ISKOLAI VÉGZETTSÉG				
legfeljebb általános iskola	2,36	2,50	2,37	2,71
szakmunkásképző	2,59	2,83	2,40	2,72
érettségi	2,81	2,95	2,49	2,89
felsőfokú	2,99	2,89	2,69	2,94
<i>együtt</i>	2,60	2,75	2,45	2,78
<i>N=</i>	1518	1418	1466	1384
JÖVEDELMI HELYZET				
legalsó ötöd	2,12	2,57	2,32	2,61
második ötöd	2,43	2,73	2,36	2,76
harmadik ötöd	2,52	2,67	2,42	2,73
negyedik ötöd	2,73	2,80	2,43	2,85
legfelső ötöd	2,99	2,84	2,52	2,87
<i>együtt</i>	2,56	2,72	2,41	2,77
<i>N=</i>	918	858	890	845
FOGLALKOZÁS				
alkalmazott	2,53	2,71	2,41	2,77
önálló, vállalkozó	2,74	2,80	2,43	2,71
vezető, értelmiségi	2,94	2,82	2,59	2,84
<i>együtt</i>	2,60	2,73	2,43	2,77
<i>N=</i>	1398	1316	1350	1281
TELEPÜLÉSTÍPUS				
község	2,56	2,67	2,40	2,71
város	2,54	2,69	2,41	2,76
megyei jogú város	2,73	2,93	2,51	2,90
Budapest	2,65	2,83	2,51	2,84
<i>együtt</i>	2,60	2,75	2,45	2,78
<i>N=</i>	1518	1418	1466	1384